

Referentiekader Cultuureducatie Holland Rijnland

Groep **1-2** 4 t/m 6 jr.Groep **3-4** 6 t/m 8 jr.Groep **5-6** 8 t/m 10 jr.Groep **7-8** 10 t/m 12 jr.

ONTWIKKELING REFLECTIEF VERMOGEN

Reflecteren op eigen handelen en leren	Leerling kan niet (reflectief) naar zichzelf kijken, wel naar handelen (goed/fout).	Leerling heeft besef van rollen en hierbij passend gedrag.	Leerling is zich bewust dat er verschil is tussen eigen zelfbeeld en dat wat anderen van hem vinden.	Leerling kan op zichzelf en het eigen gedrag reflecteren, dit evalueren en bijstellen.
Probleemoplossende vaardigheden	Leerling wordt begeleid om tot oplossingen te komen.	Leerling wordt begeleid om tot oplossingen te komen. Zelfoplossend vermogen wordt gestimuleerd.	Zelfoplossend vermogen wordt gestimuleerd: wat denk je zelf?	Leerling beschikt over zelfoplossend vermogen. Hij kan verschillende strategieën verbinden en toepassen.
Culturele vaardigheden incl. burgerschap (denk aan: respectvol en verantwoordelijk met elkaar omgaan en zorg voor en waardering van de leefomgeving)	Leerling maakt kennis met verschillen: tussen klasgenoten en culturen.	Leerling krijgt besef dat hij zelf iemand is en dat een ander 'anders' is. Hij krijgt oog voor verschillende culturen.	Verbreding van vakkenpakket stimuleert cultureel zelfbewustzijn. Leerling krijgt meer begrip voor verschillen in klas en samenleving.	Leerling beseft dat hij onderdeel is van een cultuur en dat er verschillende culturen binnen een samenleving zijn.

CULTURELE ONTWIKKELING

1. CREATIEF VERMOGEN

Verbeeldingskracht	Leerling beziet de wereld vanuit eigen standpunt. Verbeelding is niet altijd herkenbaar voor anderen: vaak noodzakelijk dat hij zijn werk toelicht.	Leerling raakt meer bekend met de wereld om zich heen. Verbeelding gebeurt op basis van levenservaringen. Hij wordt zich bewust van verschillen in kwaliteit van werk.	Leerling wordt zelfkritisch en vergelijkt zijn eigen werk/verbeelding/kunnen met dat van anderen.	Leerling wordt nog kritischer. Spontaan verbeelden verandert in bedachtzaam verbeelden: niet alles is zomaar goed.
Steeds nieuwe oplossingen kunnen bedenken	Leerling verkent de wereld vanuit eigen ervaringen en kan onder begeleiding onderzoekend leren.	Leerling ontdekt verschillende middelen en bronnen en kan begeleid leervragen formuleren.	Leerling kan gestimuleerd worden onderzoek te doen en eigen leervragen en oplossingen te formuleren.	Leerling doet gericht onderzoek en kan zelf oplossingen bedenken. Hij kan reflecteren op zijn onderzoek en dit presenteren.
Creatief proces doorlopen: oriënteren, onderzoeken, uitvoeren, evalueren	Creatief proces verloopt niet planmatig maar spontaan en associatief.	Leerling gaat na oriëntatiefase meteen uitvoeren.	Leerling kan onder begeleiding alle fases creatief proces doorlopen.	Leerling kan gericht alle fases creatief proces doorlopen.

2. RECEPTIEF VERMOGEN

Beleven van kunst en cultuur	Leerling gaat op in (bijv.) voorstelling.	Leerling gaat op in (bijv.) voorstelling, maar is in staat er af en toe 'uit te stappen' op basis van fictie/non-fictie.	Leerling wordt zich bewust toeschouwer te zijn.	Leerling wordt een kritischer toeschouwer die kan leren over waarden van kunst en cultuur.
Details en geheel kunnen zien	Leerling heeft open blik. Hij kan soms vanuit details een ander geheel maken (dan het werkelijke), gebaseerd op eigen fantasie.	Leerling ziet eerst details dan groter geheel van een werk.	Leerling kan groter geheel zien, met details van een werk.	Leerling kan geheel waarnemen en beargumenteren vanuit details.
Zich een mening kunnen vormen	Leerling denkt nog erg zwart/wit en zijn mening is sterk veranderlijk.	Leerling kan al meer zijn eigen mening benoemen.	Leerling heeft extra informatie nodig om tot een weloverwogen oordeel te komen.	Leerling kan steeds beter zijn eigen mening vormen en uitleggen waarom hij iets vindt. Groepsinvloed speelt hierbij een rol.

3. (RE)PRODUCTIEF VERMOGEN

Producers: creëren en vormgeven*	Leerling is niet kritisch op eigen werk: hoge productie, alles is even waardevol.	Leerling is nog steeds niet echt kritisch, maar kan langer met een opdracht bezig zijn.	Leerling krijgt oog voor 'wel of geen talent hebben'. Hij vergelijkt zijn werk met dat van anderen en wordt zo kritischer. Hij is vatbaar voor natuurgetrouw produceren.	Leerling kan opdrachten op eigen manier invullen. Zelfkritiek komt hem in de weg te staan bij produceren.
Zich kunnen presenteren (in het algemeen)*	Leerling kan presenteren voor eigen groep.	Leerling kan presenteren voor eigen groep en eventueel binnen de bouw.	Leerling kan presenteren voor grotere groepen, in grotere ruimtes.	Leerling kan presenteren over onderwerpen die niet direct in eigen belevingswereld liggen. Bij voorkeur presenteert hij in groepje: drempel om individueel te presenteren is hoog i.v.m. schaamte.
Zich kunnen presenteren op een podium*	Leerling kan sterk begeleid op podium presenteren/uitvoeren.	Leerling heeft meer eigen inbreng, maar heeft nog begeleiding nodig op podium.	Leerling kan zelfstandig presenteren/uitvoeren op podium. Leerkracht vult aan of stuurt bij.	Leerling kan zelfstandig voorstelling/presentatie bedenken en opvoeren.

SOCIALE ONTWIKKELING

Samenwerken	Leerlingen spelen en werken naast elkaar.	Leerlingen spelen samen, samenwerken is nog lastig.	Samenwerken lukt niet met iedereen, maar na instructie en met rolverdeling lukt het wel.	Leerling heeft oog voor mogelijkheden van zichzelf en anderen.
Sociale vaardigheden	Leerling is nog 'ik-gericht'.	Leerling krijgt meer oog voor anderen in de groep.	Leerling denkt na over eigen plek in de groep.	Leerling leert balans vinden tussen wat hijzelf vindt en mening van anderen.
Communiceren	Vriendschappen zijn meestal oppervlakkig en niet duurzaam.	Vriendschappen krijgen meer vorm en leerling krijgt voorkeur voor bepaalde kinderen.	Leerling definieert zichzelf in relatie tot andere kinderen.	Leerling is gericht op wat anderen (met name de 'peer group') vinden.
Conflictoplossend vermogen	Leerkracht speelt centrale rol in gespreksinhoud en -regels. Leerling vertelt eigen verhaal en gaat niet in op dat van anderen.	Leerling leert luisteren naar anderen en ontdekt dat er andere meningen zijn.	Leerling gaat met anderen in gesprek over elkaars opvattingen. Sociale media gaan een rol spelen.	Leerling ontwikkelt meer zijn eigen mening, maar durft deze niet altijd te uiten. Hij leert respectvol om te gaan met mening van anderen. Sociale media spelen steeds belangrijkere rol.
	Leerling lost conflicten op via leerkracht. Hij heeft hulp nodig van volwassene.	Leerkracht biedt nog steeds vaak oplossing aan en leerling leert deze toepassen in praktijk.	Leerling leert oplossingen te zoeken bij conflicten. Bijvoorbeeld via sociaal handige leerlingen.	Leerling weet bij conflicterende opvattingen oplossingen te bedenken.

PERSOONLIJKE ONTWIKKELING

Zelfkennis/zelfvertrouwen	Leerling is nog 'ik-gericht'. Hij heeft (te) positief zelfbeeld en gelooft dat iets wat je nog niet kunt, makkelijk te leren is.	Leerling baseert zelfbeeld op dat wat hij kan. ('Ik kan fietsen.')	Leerling ontdekt eigen (on)mogelijkheden in verhouding tot anderen. Zelfvertrouwen neemt af.	Leerling heeft realistisch beeld van zichzelf. 'Peer group' is belangrijk.
Zelfstandigheid	Leerling kan begeleid keuzes maken (bijv. kiesbord). Hij kan één opdracht tegelijk verwerken.	Leerling kan binnen kaders meerdere opdrachten na elkaar doen. Hij heeft bevestiging nodig om zelfstandig verder te gaan.	Leerling kan complexere opdrachten zelfstandig uitvoeren.	Leerling kan complexe opdrachten zelfstandig uitvoeren en eigen invulling geven.
	Leerling kan 5 minuten werken zonder leerkracht. ('uitgestelde aandacht')	Leerling kan 15 minuten zelfstandig werken.	Na korte instructie kan leerling 1 uur zelfstandig werken.	Leerling kan verantwoordelijkheid dragen voor eigen werk en werkomgeving.

COGNITIEVE ONTWIKKELING Leerling krijgt steeds meer belangstelling voor wereld om zich heen. Zijn woordenschat om hierover te praten groeit ook. Vanaf ca. groep 5 kan hij abstracter denken (bijv. kaart lezen) en kan ook steeds beter verschillende leerstrategieën toepassen.

LICHAMELIJKE ONTWIKKELING Leerling ontwikkelt naast grove ook fijne motoriek (bijv. veters strikken, kwast of pen vasthouden en gebruiken). Vooral bij jonge leerlingen (maar zeker niet alleen) is het belangrijk te werken aan brede zintuiglijke ervaringen: ook voelen/aanraken is bijv. belangrijk. Het lichaamsbewustzijn neemt toe naarmate leerling ouder wordt: naast nieuwsgierigheid komt bij prepubers bijv. ook schaamte kijken.

EMOTIONELE ONTWIKKELING Leerling leert steeds meer en genuanceerder emoties herkennen en benoemen, zowel bij zichzelf als bij anderen. Oudere leerlingen uiten zich minder spontaan en zijn zich meer bewust van wat anderen van hem vinden. Veiligheid en ruimte zijn belangrijke randvoorwaarden voor ontwikkelen zelfvertrouwen. Bij jonge leerlingen wordt luisteren nog sterk gekleurd door eigen herinnering en fantasie, oudere leerlingen kunnen ook 'abstract' luisteren naar anderen. Rekening houden met spanningsboog blijft aandachtspunt.

* waaronder het uitdrukken van eigen gedachten en gevoelens